

А. В. Акімов, доктор філософії за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування, викладач кафедри бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності Запорізького національного університету

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВИ МІЛІТАРИЗОВАНОГО ТИПУ НА ОСНОВІ МОДЕЛІ УКРАЇНСЬКОЇ АВТЕНТИЧНОСТІ ТА САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ. ВИТОКИ, КОНЦЕПЦІЇ, ПРОБЛЕМИ, РЕАЛІЗАЦІЯ

Захист територіальної цілісності та суверенітету для України залишається вкрай актуальною тематикою для сучасної системи державного управління та першочерговою метою діяльності для всього суспільства. У статті досліджено вплив збройного конфлікту на українську автентичність та самоідентифікацію. В умовах збройної агресії зі сторони рф, держава впроваджує нові заходи щодо недопущення поширення агресії та нівелювання основних загроз для державності, зокрема шляхом трансформації моделі державної політики до мілітаризованого типу. У статті досліджено головні аспекти мілітаризаційної політики держави та її вплив на діяльність всієї публічної адміністрації та суспільства, а також роль такої системи у підтримці фундаментальних основ функціонування держави. Проте, для ефективної діяльності такої системи надзвичайно важливо узгодити її з моделлю української автентичності та самоідентифікації. Щодо визначення та виокремлення головних аспектів категорії української автентичності та самоідентифікації, то пропонується питання має історично-доктринальне походження. Сучасна система нормативного-регулювання не містить жодних положень щодо забезпечення та розвитку визначених категорій серед суспільства. У статті проаналізовано основні підходи до визначення цієї категорії. Унаслідок запровадження адміністративно-правового режиму воєнного стану, ставлення українського суспільства до мілітаризаційних процесів держави змінилося. У статті досліджено головні підходи до визначення зазначених категорій та їх вплив на діяльність публічної адміністрації в умовах воєнного стану. Через фактичні події, що пов'язані із захистом територіальної цілісності та суверенітету України, для українського суспільства така політика держави стала раціональною відповіддю на збройну агресію зі сторони рф. У статті досліджено питання зв'язку процесу мілітаризації з іншими чинниками, зокрема соціально-економічними та оборонно-військовими. За допомогою ефективної політики мілітаризації та узгодження такої політики з суспільством, стало можливим не тільки дати гідну відсіч агресору, а й закласти фундамент для надивидкого розвитку державотворчих процесів та ключових сфер суспільних відносин в Україні. У статті досліджено роль громадянського суспільства під час побудови державної мілітаризаційної політики в умовах воєнного стану.

Ключові слова: державне управління, збройна агресія, модель української автентичності та самоідентифікації, мілітаризація, суспільство, державна політика, загроза.

A. V. Akimov. Formation of a militarized state based on the model of Ukrainian authenticity and self-identification. Sources, concepts, problems, implementation

The protection of territorial integrity and sovereignty for our state remains an extremely relevant topic for the modern state administration system and a primary goal of activity for the entire society. The article examines the impact of the armed conflict on Ukrainian authenticity and self-identification. In the conditions of armed aggression on the part of the Russian Federation, the state implements new measures to prevent the spread of aggression and level the main threats to statehood, in particular by transforming the model of state policy to a militarized type. The article examines the main aspects of the state's militarization policy and its impact on the activities of the entire public administration and society, as well as the role of such a system in supporting the fundamental foundations of the state's functioning. Nevertheless, for the effective operation of such a system, it is extremely important to harmonize it with the model of Ukrainian authenticity and self-identification. As for defining and distinguishing the main aspects of the category of Ukrainian authenticity and self-identification, this question has a historical and doctrinal origin. The modern regulatory system does not contain any provisions regarding the provision and development of certain categories in society. The article analyzes the main approaches to defining this category. As a result of the introduction of the administrative and legal regime of martial law, the attitude of Ukrainian society to the militarization processes of the state has changed. The article examines the main approaches to defining these categories and their impact on the activities of public administration under martial law. Due to the actual events related to the protection of the territorial integrity and sovereignty of Ukraine, for the Ukrainian society, such state policy became a rational response to armed aggression by the Russian Federation. The article examines the issue of the connection between the militarization process and other factors, in particular socio-economic and defense-military factors. With the help of an effective policy of militarization and coordination of such policy with society, it became possible not only to give a decent rebuff to the aggressor, but also to lay the foundation for the ultra-fast development of state-building processes and key spheres of social relations in Ukraine. The article examines the role of civil society in the construction of state militarization policy under martial law.

Key words: state administration, armed aggression, model of Ukrainian authenticity and self-identification, militarization, society, state policy, threat.

Постановка проблеми. Державне управління від набуття Україною незалежності мало значну кількість соціально-політичних, економічних, воєнних та інших викликів у критичних сферах діяльності державного апарату, що впливали не тільки на якісне функціонування системи публічного управління та розвитку суспільства, але й стосувалися реальних загроз національній державності. В умовах відсічі збройній агресії РФ проти нашої держави, підвищується вплив політики милітаризації. Однак, з погляду стійкої моделі української автентичності та самоідентифікації, процес милітаризації держави має узгоджуватись з цими факторами. Одним із аспектів визначеної проблематики є той факт, що територія нашої держави була під контролем різних держав з абсолютно різними системами державного управління, традиціями, культурою та навіть релігією. За допомогою ефективної політики милітаризації та узгодження такої політики з суспільством, стало можливим не тільки дати гідну відсіч агресору, а й закласти фундамент для надшвидкого розвитку державотворчих процесів та ключових сфер суспільних відносин в Україні саме за допомогою комбінації милітаризаційних процесів з моделлю автентичності та самоідентифікації. Однак, залишається багато невирішених аспектів у цій сфері, зокрема: відсутність комплексного підходу до регулювання балансу між національними інтересами та правами і свободами громадян, активна діяльність ворога та інші соціально-політичні чинники. За допомогою політики милітаризації, що приймалася на основі моделі української автентичності та самоідентифікації, був відвернутий цілий комплекс загроз.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У науковій літературі проведено чимало досліджень щодо політики милітаризації всього державного управління, насамперед варто звернути увагу на доробки таких західних та українських науковців: З. Бауман, А. Етціоні, О. Марквард, Е. Сміт, Ч. Тейлор, Н. Нижняк, І. Оніщенко, М. Сунгуровський, Ю. Битяк. Однак, питання формування держави милітаризованого типу на основі моделі української автентичності та самоідентифікації є досі малодослідженим та вкрай актуальним, передусім в у мовах воєнного стану.

Мета статті полягає у визначенні головних підходів до формування держави милітаризованого типу на основі моделі української автентичності та самоідентифікації. Для здійснення зазначеної мети перед дослідженням було поставлено такі завдання: - дослідити сучасний стан формування держави милітаризованого типу на основі моделі української автентичності та самоідентифікації; - дослідити історичні аспекти української автентичності та самоідентифікації; - дослідити діяльність держави у векторі милітаризації зважаючи на українську автентичність та самоідентифікацію.

Виклад основного матеріалу. Активні соціально-економічні, політичні та інші державні трансформації надзвичайно сильно вплинули на процес державотворення України. Публічна адміністрація від набуття Україною незалежності мала велику кількість викликів, що впливали не тільки на якісне функціонування державного апарату, розвиток суспільства, але й стосувалися реальних загроз національній державності. Революція гідності, окупація АР Крим та східних регіонів нашої держави, а згодом і повномасштабна агресія зі сторони РФ стали каталізаторами розвитку суспільства та всієї держави загалом. Основна модель державотворення України, що вирізняється особливостями української автентичності та самоідентифікації, зазнала ґрунтовних змін, насамперед в аспекті національної безпеки та оборони. Внаслідок повномасштабної війни проти агресора на території нашої держави, зі сторони державно-владного механізму на постійній основі впроваджувались нові заходи щодо недопущення поширення окупаційних процесів зі сторони РФ, дезінформаційної складової та пропаганди, порушення територіальної цілісності та суверенітету України [1]. Профільні силові органи державної влади, що здійснюють свої функції у галузі забезпечення безпеки і оборони України, такі як Збройні Сил України, Служби безпеки України, Державна прикордонна служба України, отримали додаткові адміністративні ресурси щодо захисту національної державності. До того ж, основна модель життєдіяльності української держави залежить і від історичних, культурних, соціальних аспектів, оскільки історія національного державотворення має чималий досвід та власні пріоритети та цінності. З погляду актуального державного вектору щодо поширення милітаризаційних процесів трансформації моделі українського державно-владного механізму, великого значення набуває визначення головних особливостей української автентичності та самоідентифікації, оскільки це впливає на ефективність здійснення державної політики у критичних сферах публічного управління та відношення українського суспільства до його діяльності.

Щодо визначення та виокремлення головних аспектів категорії українська автентичність та самоідентифікація, то запропоноване питання має історично-доктринальне походження [2]. Сучасна система нормативного регулювання не містить жодних положень щодо забезпечення та розвитку визначених категорій серед суспільства. На жаль, держава не має єдиного виваженого підходу до захисту української автентичності та самоідентифікації під час процесу побудови публічної діяльності, що дає можливість зі сторони іноземних суб'єктів здійснювати негативний вплив на українське суспільство, насамперед на молодь. Проаналізувавши доктринальні підходи до визначення таких категорій, можна дійти висновку, що під національною автентичністю та самоідентифікацією в процесі милітаризації державного управління слід розуміти природне, максимально стабільне бачення функціонування та розвитку держави серед суспільства, що формується під впливом історичних, культурних, соціально-економічних, політичних чинників, зокрема під час зміни вектору державотворення в процесі милітаризаційної

трансформації. В умовах збройної агресії держава має постійно використовувати історично-соціальні та політичні чинники щодо обґрунтування початку процесу мілітаризації, оскільки такий захід впливає на дотримання балансу національних інтересів держави і забезпечення прав, свобод та інтересів громадян. Внаслідок запровадження адміністративно-правового режиму воєнного стану, ставлення українського суспільства до мілітаризаційних процесів держави змінилося. Через фактичні події, що пов'язані із захистом територіальної цілісності та суверенітету України, для українського суспільства така політика держави стала раціональною відповіддю на збройну агресію зі сторони рф. Це узгоджується із загальним підходом національної автентичності та самоідентифікації українського суспільства, оскільки з історичного погляду Україна постійно виборювала право на незалежність та свою державність [3]. Проте, для ефективної мілітаризаційної політики в умовах воєнного стану, вагомим значення набуває ставлення громадян до висвітлення змін у процесах державного управління. Варто визначити основний підхід у доктринальному полі щодо співвідношення національної автентичності та самоідентифікації українського суспільства з державною політикою. Національна автентичність та самоідентифікація залишаються формами вираження соціальної ідентичності, передусім в аспектах сучасного культурного, соціально-економічного та політичного становища в державі в умовах здійснення державної політики у воєнний час. Під час здійснення мілітаризаційних процесів, держава має обґрунтувати такий підхід крізь призму соціально-колективної та індивідуальної пам'яті історичних факторів української державності, узгодити таку політику із дослідженням потенційних ризиків для населення, зокрема у суспільних відносинах між різними групами населення, визначити сучасні базові цінності громадян, сформулювати єдину стратегію поширення такої державної політики, а також донести ризики під час захисту державності суспільству. Тільки в такому разі теоретичний підхід мілітаризаційної політики держави трансформується у ефективну діяльність щодо захисту України не тільки зі сторони публічної адміністрації, але й суспільства загалом.

Щодо визначення дефініції категорії «мілітаризація», то найбільш ґрунтовно можна знайти лише в доктринальному аспекті, оскільки й нині її не визначено законодавчо, з погляду застосування цього методу в органах державної влади для підвищення рівня національної безпеки. Під поняттям «мілітаризація» в органах публічної влади слід розуміти поширення та розвиток військової культури та законів і дисципліни, зокрема й на цивільні сфери функціональної діяльності держави, економіку, діяльність профільних державних органів у секторі економічної безпеки, політики та соціуму загалом, що безпосередньо спрямовані на забезпечення національної безпеки та зростання оборонно-військового потенціалу держави [4]. Першою особливістю є територіальна приналежність громадян України, тобто відповідна адміністративно-територіальна одиниця зі своїми специфічними рисами. Оскільки українське суспільство полікультурне та має складну систему самоідентифікації залежно від регіону, не завжди загальні засади державної політики узгоджуються із сталими традиціями та культурою відповідної територіальної громади. Насамперед така диференціація помітна між західною частиною України і східною. Зокрема, західні регіони контролювалися одразу декількома державами, такими як Польща, Угорщина тощо, а решта території – була у складі Російської імперії, а вже згодом у СРСР. Тривале знаходження території України під різними державами неминує вплинуло на історичні традиції та культуру, як наслідок це поєднується з різними особливостями кожного регіону у питанні загальної автентичності та самоідентифікації [5]. Внаслідок повномасштабного вторгнення рф до України почався природний процес зміни сталих соціально-політичних поглядів та стереотипів північно-східних та південних регіонів України. Зі сторони агресора активно використовуються сучасні соціально-політичні технології щодо поширення вигідних інформаційно-психологічних впливів на українське суспільство, передусім в аспекті породження сумнівів в українській автентичності та існуванні українського народу як окремої групи, а також формування недовіри до всієї публічної адміністрації. Це впливає на нормальну діяльність державно-владного механізму та на можливість ефективно контролювати соціально-політичну складову в Україні. В умовах реальної загрози для державності, публічне управління розпочало активну діяльність у сфері трансформації моделі держави на мілітаризаційний тип. Одним із ключових векторів державної політики у сфері мілітаризації держави став чинник консолідації військово-оборонних заходів на всіх рівнях публічної влади та громадянського суспільства загалом. Варто виокремити сучасний підхід державного управління у цій сфері, зокрема з метою захисту територіальної цілісності та суверенітету України, а також підтримки рівня національної автентичності та самоідентифікації публічна адміністрація активно співпрацює з молоддю, так як саме ця частина населення має висхідну роль у підтримці національної державності та розвитку України [6].

У рамках активних заходів щодо мілітаризації публічного управління, актуальним залишається питання ставлення суспільства до процесу мілітаризації правоохоронних органів, що також беруть участь у забезпеченні національної безпеки держави, проте не є учасниками бойових дій безпосередньо. Складність полягає у тому, що правове регулювання діяльності і методів впливу зі сторони правоохоронних органів, таких як Національна поліція України, Державне бюро розслідувань, органи прокуратури, Служба безпеки України, доволі обмежене Основним Законом, а також відповідними нормативно-правовими актами, насамперед в контексті дотримання балансу між національними інтересами держави та правами і свободами громадян [7]. Під час активної державної політики у векторі мілітаризації всього публічного управління зростає ризик зловживання деякими

повноваженнями зі сторони профільних суб'єктів під час виконання покладених на них функцій та завдань. Зокрема, з погляду української автентичності та самобутності, ставлення до певних державних органів зі сторони суспільства має низький рівень довіри. До того ж, з історичного погляду, на початку Другої світової війни, інкорпорація західноукраїнських територій до складу СРСР постійно стояла поруч з активною радянською колонізацією цих земель здебільшого саме примусовими методами, а також зростання рівня режимних заходів у загальному розумінні процесу мілітаризації всього державного управління [8]. За допомогою агресивних заходів мілітаризації органів державної влади практично нівелювались всі можливі права та свободи громадян, порушувався передбачений законодавчий порядок діяльності органів публічної адміністрації, що негативно вплинуло на розвиток громадянського суспільства. Отже, подібна політика значно впливає на настрій українського суспільства та залежить від автентичності та самоідентифікації української державності.

Соціально-політична діяльність державного управління навіть в умовах відсічі збройній агресії зі сторони РФ та тяжких економічних наслідків, що були викликані війною, продовжує діяти у рамках демократичних основ. З 2014 року Україна, враховуючи національну самобутність та самоідентифікацію, почала активний процес мілітаризації шляхом формування та втілення фундаментальних реформ щодо діяльності силових органів, освітньої системи, зокрема переорієнтації освітніх процесів до підвищення патріотизму, медицини та інших критично важливих сфер функціонування всього державно-владного механізму [9]. За допомогою політики мілітаризації, що приймалася на основі моделі української автентичності та самоідентифікації, був відвернутий цілий комплекс соціально-політичних та економічних загроз для національної державності, зокрема це пряма загроза знищення української державності зі сторони РФ, порушення основних міжнародних прав держави, порушення колективних та індивідуальних прав всього суспільства та окремих громадян, привласнення природних ресурсів України, знищення української автентичності, внаслідок порушення інформаційного сектору безпеки України пропагандою та дезінформаційною діяльністю, припинення європейського руху України, зокрема щодо державної політики у приєднання до держав-учасниць ЄС, формування Україною у міжнародному політ. ставлення як до держави, що не має власної самобутності при державотворчих процесах, історії, соціально-політичного, міжнародного та інших поглядів у сфері глобального розвитку власного суспільства та громадян. Саме ці загрози стали головними факторами у підготовці та безпосередній збройній агресії зі сторони РФ проти України. З історичного погляду, проаналізувавши головні здобутки у діяльності публічної адміністрації, можна дійти висновку, що з 2014 року здійснюється активна трансформація органів публічної влади у сфері оборони та безпеки, а також силових структур забезпечення національної безпеки, здебільшого шляхом підвищення військово-силового потенціалу України, розширення компетенції профільних органів, підвищення рівня кадрового ресурсу та ефективніше виконання покладених на органи функцій держави. Одним із інноваційних способів підвищення ефективності та ролі органів публічної влади у захисті національної безпеки став метод мілітаризації, що безумовно здійснив позитивний вплив на всю систему забезпечення національної безпеки в Україні. За допомогою комбінованого підходу необхідності здійснення та української автентичності і самобутності, така політика стала ефективним способом відповіді агресору. Здебільш, саме процес мілітаризації органів державної влади, що розпочався після 2014 року, надав додаткову можливість відсічі повномасштабній агресії зі сторони РФ вже у 2022 році. За допомогою ефективної політики мілітаризації та узгодження такої політики з суспільством, стало можливим не тільки дати гідну відповідь агресору, а й закласти фундамент для надшвидкого розвитку державотворчих процесів та ключових сфер суспільних відносин в Україні [10]. До того ж, варто зауважити, що тримання у фокусі соціально-орієнтованого вектору розвитку суспільства під час процесу мілітаризації є однією із головних стратегічних місій держави щодо сталого та передбачуваного розвитку публічного управління в Україні.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Повномасштабна війна зі сторони РФ проти України виявила значну кількість недоліків та застарілих підходів у системі національної безпеки. З 2014 року країна радикально змінила вектор діяльності до мілітаризованого типу держави. Однак, ефективна діяльність такого методу прямо залежить від суспільства, здебільшого від моделі української автентичності та самоідентифікації. Під такою категорією слід розуміти природне, максимально стабільне функціонування та розвитку держави за допомогою суспільства, погляди якого формується під впливом історичних, культурних, соціально-економічних, політичних чинників, зокрема під час зміни вектору державотворення. Під час відсічі збройній агресії зі сторони РФ Україна має постійно використовувати історично-соціальні та політичні чинники щодо обґрунтування початку процесу мілітаризації, оскільки такий захід впливає на баланс національних інтересів держави і забезпечення прав, свобод та інтересів громадян. До того ж, діяльність ворога зосереджується не тільки на військовій частині, але й на соціальній сфері життєдіяльності держави. Зі сторони РФ активно використовуються сучасні соціально-політичні технології щодо поширення вигідних інформаційно-психологічних впливів на українське суспільство, передусім в аспекті породження сумнівів в українській автентичності та існуванні українського народу як окремої групи, а також формування недовіри до всієї публічної адміністрації. Такі дії безпосередньо впливають на нормальну діяльність державно-владного механізму та на можливість ефективно контролювати соціально-політичну складову в Україні державним управлінням.

Список використаних джерел:

1. Бойко Т. Політизація сучасних етнонаціональних процесів у Донецькому краї: ризики незворотності. *Українознавство*. 2017. № 1–2 (62–63). С. 25–39.
2. Воропаєва Т. Інтегративне осмислення трансформацій колективної ідентичності громадян України. *Virtus : Scientific Journal*. 2020. Вип. 49. С. 25–31.
3. Горбулін В. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки: монографія. Київ : НІСД, 2010. С. 288.
4. Грабовська І., Талько Т. Путінізм та його ідеологічні засади як проблема сучасного теоретичного дискурсу в соціогуманітаристиці. *Українознавчий альманах*. 2019. Випуск 25. С. 49–54.
5. Красніцька Г. Історичні аспекти у процесах державотворення України. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України* : збірник матеріалів VI міжнародної науково-практичної конференції. Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2018. (2). С. 317–323.
6. Киридон А. Євромайдан / Революція Гідності: причини, характер, основні етапи. Історична пам'ять. 2015. Вип. 33. С. 1–32.
7. Кузьо Т. Війна Путіна проти України. Революція, націоналізм і криміналітет / Пер. з англ. Андрія Павлишина. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2018. 560 с.
8. Смолій В. Новітній історичний досвід українського державотворення. *Вісник Національної академії наук України*. 2017. № 1. С. 15-18.
9. Степико М. Українська ідентичність: феномен і засади формування / Національний інститут стратегічних досліджень. Київ : НІСД, 2011. 336 с.
10. Шипілова Л.М. Порівняльний аналіз ключових понять і категорій основ національної безпеки України : автореф. дис. ... к. політ. н.: 21.01.01. Київ, 2007. С. 20 .

References:

1. Voropaieva T. S. (2020). *Integratyvne osmyslennia transformatsii kolektyvnoi identychnosti hromadian Ukrainy* [Integrative understanding of transformations of the collective identity of citizens of Ukraine]. Kyiv : Virtus: Scientific Journal [in Ukrainian].
2. Hrabovska I., & Talko (2019). *Putinizm ta yoho ideolohichni zasady yak problema suchasnoho teoretychnoho dyskursu v sotsiohumanitarystysi* [Putinism and its ideological foundations as a problem of modern theoretical discourse in sociohumanitarianism]. Kyiv : Ukrainoznavchyi almanakh [in Ukrainian].
3. Krasnitska H.M. (2018). *Istorychni aspekty u protsesakh derzhavotvorennia Ukrainy. Sotsialno-politychni, ekonomichni ta humanitarni vymiry yevropeiskoi intehtatsii Ukrainy* [Historical aspects in the process of state formation of Ukraine. Socio-political, economic and humanitarian dimensions of the European integration of Ukraine]. Vinnytsia: VTEI KNTEU [in Ukrainian].
4. Smolii V.A. (2017). *Novitnii istorychnyi dosvid ukrainskoho derzhavotvorennia* [The latest historical experience of Ukrainian state formation]. Kyiv: Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy [in Ukrainian].
5. Kyrydon A. M. (2015). *Yevromaidan / Revoliutsiia Hidnosti: prychny, kharakter, osnovni etapy* [Euromaidan / Revolution of Dignity: causes, nature, main stages]. Kyiv: Istorychna pamiat [in Ukrainian].
6. Kuzo T. (2018). *Viina Putina proty Ukrainy. Revoliutsiia, natsionalizm i kryminalitet* [Putin's war against Ukraine. Revolution, nationalism and criminality]. Kyiv: DUKh I LITERA [in Ukrainian].
7. Stepyko M. T. (2011). *Ukrainska identychnist: fenomen i zasady formuvannia* [Ukrainian identity: phenomenon and principles of formation]. Kyiv: Natsionalnyi instytut trahichnykh doslidzhen [in Ukrainian].
8. Boiko T. (2017). *Polityzatsiia suchasnykh etnonatsio-nalnykh protsesiv u Donetskomu kraii ryzyky nezvortnosti* [Politicization of modern ethno-national processes in the Donetsk region: risks of irreversibility]. Kyiv : Ukrainoznavstvo [in Ukrainian].
9. Horbulin V.P. (2010). *Strategichne planuvannia: vyrishennia problem natsionalnoi bezpeky* [Strategic planning: solving national security problems]. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
10. Shypilova L.M. (2007). *Porivnialnyi analiz kliuchovykh poniat i katehorii osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy* [Comparative analysis of key concepts and categories of the foundations of national security of Ukraine]. Kyiv [in Ukrainian].